

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 1, Mart/March 2025]

Ali Kemal ŞAŞ

<https://orcid.org/0000-0001-6838-3018>

Doç. Dr. | Sorumlu Yazar

kemalsas@ahievran.edu.tr

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

<https://ror.org/05rrfpt58>

Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Hacer İŞLER

<https://orcid.org/0000-0002-0722-8425>

Yüksek Lisans Öğrencisi

hacer.04040@gmail.com

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

<https://ror.org/05rrfpt58>

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Süheyl ü Nev-bahâr'daki Mental Fiiller Üzerine Bir İnceleme

A Study on Mental Verbs in Süheyl ü Nevbahâr

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Date Received: 28.01.2025

Kabul Tarihi | Date Accepted: 10.03.2025

Yayın Tarihi | Date Published: 20.03.2025

Atıf | Citation

Şaş, A.K. ve İşler, H. (2025). Süheyl ü Nev-bahâr'daki Mental Fiiller Üzerine Bir İnceleme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 9(1), 63-82. <https://doi.org/10.34083/akaded.1628155>

Şaş, A.K. & İşler, H. (2025). A Study on Mental Verbs in Süheyl ü Nevbahâr. *Journal of Academic Language and Literature*, 9(1), 63-82. <https://doi.org/10.34083/akaded.1628155>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme Review Reports	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) Double-blind. (Two External Referees)
Etik Beyan Ethics Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur Ethical principles were followed during the preparation of this study
Etik Kurul Belgesi Ethics Committee Approval	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir Article does not require an Ethics Committee Approval.
Katkı Oranı Beyanı Author Contributions	Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir Author's contribution rates to the study are equal.
Etik Bildirim Complaints	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Benzerlik Taraması Similarity Checks	Yapıldı Yes - iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans Copyright & License	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International

© Ali Kemal ŞAŞ, Hacer İŞLER | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](#)

Öz

Dil, düşüncelerin ifade edilmesinde ve zihinsel süreçlerin aktarılmasında önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, mental fiiller bireyin düşünme, anlama, hissetme ve inanma gibi bilişsel süreçlerin ifade eden önemli bir semantik kategoriye teşkil eder. Mental fiiller, insanın zihin dünyası ile dış dünya arasında ilişki kuran köprüler olarak hem dilsel hem de bilişsel açıdan incelenmeye değerdir. Zihinsel süreçleri ifade eden bu fiiller, dilde düşüncenin nasıl yapılandırıldığını ve diğer insanlarla nasıl paylaşıldığını anlamamıza yardımcı olur. Süheyl ü Nev-bahâr adlı eserde yer alan mental fiilleri tespit ettiğimiz bu çalışmada öncelikle fiil, fiil tasnifleri ve mental fiil kavramı üzerinde durulmuştur. Daha sonra nitel araştırma yöntemlerinden metin analizi yöntemi kullanılarak eserde yer alan mental fiiller tespit edilmiştir. Çalışmada karakterlerin algısal, bilişsel ve duygusal durumlarını yansıtmak için kullanılan mental fiiller, inceleme sonucunda algı, idrak ve duygu fiilleri ana başlıkları altında tasnif edilmiş ve alfabetik olarak sıralanmıştır. Çalışmada zihinsel süreçleri içeren 276 fiil tespit edilmiştir. Bu fiillerin 54'ünün algı, 88'inin idrak ve 134'ünün duygu fiili özelliği taşıdığı görülmüştür. Bu çalışmayla birlikte klasik Türk edebiyatında zihinsel süreçlerin dil aracılığıyla nasıl ifade edildiğini anlamak, Eski Anadolu Türkçesinin mental fiil varlığını belirlemek ve mental fiillerin edebî dildeki işlevlerine dair bir inceleme yapmak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dilbilim, mental fiil, Süheyl ü Nev-bahâr, algı fiilleri, idrak fiilleri, duygu fiilleri.

Abstract

Language plays a critical role in expressing thoughts and conveying mental processes. In this context, mental verbs are evaluated with in an important semantic category that expresses the individual's cognitive processes such as thinking, understanding, feeling and believing through language. Mental verbs, as bridges that establish the relationship between a subject's mental world and the external world, are worth studying both linguistically and cognitively. These verbs, which refer to mental processes such as thinking, noticing, feeling, and knowing, help us understand how we structure abstract thinking in language and how we share it with other people. In this study, in which we determined the mental verbs in the work called Süheyl ü Nev-bahâr, first of all, verb, verb classifications and the concept of mental verb were emphasized. Then, by using the text analysis method, which is one of the qualitative research methods, the mental verbs in the work were determined. The mental verbs used to reflect the perceptual, cognitive and emotional states of the characters in the study were classified under the main headings of perception, cognition and emotion verbs and listed alphabetically as a result of the examination. In the study, 276 verbs involving mental processes were identified. It was observed that 54 of these verbs were perception, 88 were cognition and 134 were emotion. With this study, it is aimed to understand how mental processes are expressed through language in Classical Turkish Literature, to determine the existence of mental verbs in Old Anatolian Turkish and to examine the functions of mental verbs in literary language.

Keywords: Linguistics, mental verb, Süheyl ü Nev-bahâr, perception verbs, cognition verbs, emotion verbs.

Giriş

İnsanoğlu, içerisinde bulunduğu evreni kategorilere ayırarak algılar. Bu sebeple evreni anlamlandırma ve bilgi edinme sürecinde insan zihninin kullandığı temel düzeneklerden biri sınıflandırma olagelmıştır. Sınıflandırma, çevredeki olgu, nesne ve kavramların belirli başlıklar altında gruplandırılarak karmaşık gerçekliğin düzenlenmesine ve daha anlaşılır hale getirilmesine imkân sağlar. Bu zihinsel süreç, yalnızca somut dünyanın anlaşılmasında değil, aynı zamanda dil gibi pek çok yönüyle soyut olan yapıların betimlenmesinde de hayati bir rol oynar. İnsanoğlu eski çağlardan beri dil ile dünya arasındaki ilişkiyi merak etmiş, özellikle filozoflar dilin temel birimlerinin tasnifini dilbilimsel bir zorunluluk olarak değerlendirmiş ve bu alanda pek çok çalışma yapmıştır. Evrenin karmaşık yapısını ortadan kaldırmak amacıyla oluşturulan kategoriler Antik Dönem'den itibaren dilin mimarisini anlamak için de kullanılmıştır.

Dilin ana unsurları olarak değerlendirilen dil birimleri ilk olarak Antik Yunan filozoflarından Platon tarafından tasnif edilmiştir. Platon, Yunacadaki temel birimleri isim (onoma) ve fiil (rhéma) şeklinde iki ana kategoriye ayırmıştır. Aristoteles bu tasnife söz dizimsel bileşenlerin üçüncü bir sınıfı olarak edatı (syndesmoi) dâhil etmiştir. Bu çalışmalardan etkilenen Dionysios Thrax, Tekne Grammatike adlı eserinde dil birimlerini isim (onoma), fiil (rhéma), sıfat-fiil (metoché), tanımlık (arthron), zamir (antonymia), edat (prothesis), zarf (apirrhema) ve bağlaç (syndesmos) olmak üzere sekiz ana başlıkta toplamıştır (Robins, 1997, s. 12-35). Thrax'ın bu çalışması sonraki dönemlerde yazılan dil bilgisi eserlerini derinden etkilemesine rağmen dil birimlerinin sınıflandırılmasına yönelik yaklaşımlar zaman içinde büyük bir değişim göstermiş, farklı dönemlerin dil anlayışları, her biri kendi felsefi, kültürel ve bilimsel koşullarından etkilenerek söz konusu birimlerin nasıl tasnif edilmesi gerektiği konusunda farklı bakış açıları geliştirmiştir. Türkçe merkezli sözcük tasniflerinde de genellikle yapısal ölçütler kullanılmıştır. Cumhuriyet öncesinde Arap gramerciliğinin etkisiyle, dil birimleri genellikle isim, fiil ve harf olmak üzere üç ana gruba ayrılmıştır (Karabacak, 2002, s. 7). Bu tasnif Cumhuriyet sonrasında da etkisini korumuş, farklı tasnif denemelerine rağmen (Deny, 2012, s. 96; Bayrav, 1998, s.76-111) Türkçe dil birimleri genellikle isim, fiil ve edat düzleminde değerlendirilmiştir (Ergin, 2002, s. 216-217; Korkmaz, 2003; Ediskun, 2003, s. 103). Dil birimleri farklı zaman ve coğrafyalarda değişik şekillerde tasnif edilmiş olsa da fiiller, klasik dil bilgisi çalışmalarında daima temel sözlüksel kategoriden biri olarak kabul edilmiştir (Atabay vd., 1983, s. 202).

Genellikle bir iş, oluş, hareket veya durum bildiren, cümle içerisinde yüklem konumunda bulunan fiiller, tarih boyunca daha çok yapısal özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Anlamsal yönü ön planda tutan tasnif denemeleri oldukça yenidir. Fiilleri mantıksal gerekliliklere göre dört anlam kategorisine ayıran Vendler (1974, s. 97-100), bu alandaki çalışmalar için önemli bir alt yapı oluşturmuştur. Dikkat çekici çalışmalardan birine imza atan Levin (1993, s. 111-276), fiilleri 49 ana, 193 alt başlık altında sınıflandırmıştır. Bu çalışma, psikolojik durum, arzu ve algı fiilleri gibi zihinsel süreçlere işaret eden alt başlıklardan oluşması yönüyle önemlidir. Biber ve arkadaşları (2004, s. 360-364) ise fiilleri,

anlamsal özellikleri göz önünde bulundurarak yedi ana gruba ayırmıştır. Bu çalışmada düşünmek, görmek, sevmek gibi fiiller mental fiiller başlığı altında değerlendirilmiştir. Bunlardan başka, farklı kıstaslar belirleyen Cook (1979), Kenny (2003) ve Van Valin (2004) gibi pek çok araştırmacı fiilleri anlamsal özelliklerine tasnif etmeye çalışmıştır. Türkçe dil bilgisi eserlerinde fiiller içerik bakımından genellikle oluş, kılış ve durum fiilleri şeklinde tasnif edilmiştir (Korkmaz, 2003, s. 531-532). Ancak Hacıeminoğlu (1991, s. 13), Türkçe fiilleri, yapısal ve anlamsal özellikleri göz önünde bulundurarak yedi başlık altında toplamıştır. Erdem (2009, s. 92-94) ise mental fiillere de yer verdiği çalışmasında fiilleri, işlevlerine göre altı ana gruba ayırmıştır. Bu tasniflerin önemli bir bölümünde mental fiillere veya zihinsel süreçleri betimleyen fiil gruplarına yer verilmiş ancak bu tür fiillerin alt bileşenleri ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

Özellikle zihinsel süreçleri ifade eden mental fiiller; bireylerin algılama, kavrama, değerlendirme ve hissetme gibi bilişsel süreçlerini dilsel düzlemde somutlaştırarak dilin düşünceyi yansıtan ve biçimlendiren işlevini açıkça gösterir. Bu fiiller, hem düşüncelerin anlam kazanmasında hem de dilin düşünceyi şekillendirmesinde önemli bir rol oynar. Dil ve düşünce arasındaki ilişki yalnızca düşüncelerin aktarımından ibaret olmayıp aynı zamanda düşüncelerin yeniden şekillendirilmesi ve dönüştürülmesi sürecine de katkı sağlar.

Mental fiiller, bireylerin zihinsel süreçlerini ifade eden dilsel yapılardır. Bu fiiller düşünme, algılama, anlama, hissetme, hatırlama, inanma gibi soyut bilişsel süreçleri ifade etmek için kullanılır. Bireyin iç dünyasını ve zihinsel faaliyetlerini dil yoluyla dışa vurmasını sağlayan mental fiiller insan zihninin algı, düşünme ve duygusal deneyimlerle ilgili işleyişini anlamlandırmak ve ifade etmek için önemlidir. Örneğin “düşünmek, görmek, sevmek, hatırlamak” gibi fiiller zihinsel süreçlerin dilsel temsillerini oluşturur. Mental fiiller, belirli bir süreç sonucunda ortaya çıkar. Bu sürecin ilk aşaması algıdır. Algı bireyin çevresindeki fiziksel dünyayı duyarlar yoluyla tanınması ve bu deneyimleri bilişsel düzlemde yorumlamasıyla başlar. Algılanan bilgiler zihinsel süreçlerin temelini oluşturur ve dilsel ifadelerin şekillenmesini sağlar. İkinci aşama algılanan bilgilerin işlenmesi ve anlamlandırılmasıdır. Bu aşamada birey, bilişsel süreçler yoluyla algıladığı verileri değerlendirir ve kavramsal bir çerçeveye oturtur. Düşünme, anlama ve öğrenme gibi süreçler bilişsel fiillerle ifade edilir. Son aşama ise, duygusal ve öznel deneyimlerin devreye girdiği aşamadır. Algılanan ve anlamlandırılan bilgiler bireyin duygusal tepkileriyle birleşir. Bu durum duygu fiilleri aracılığıyla ifade edilebileceği gibi bedensel, fizyolojik veya davranışsal tepkilerle de dışa vurulabilir. Örneğin bir olayın üzüntü veya mutluluk yaratması bireyin zihinsel sürecinin duygusal bir boyut kazanmasını sağlar.

Mental fiiller, psikoloji, felsefe, dilbilim ve sosyoloji gibi farklı alanlarla ilişkili olup disiplinlerarası bir konu olarak öne çıkmaktadır. Özellikle çocukların dil edinimi üzerine yapılan çalışmalar mental fiillerin anlaşılması ve kullanımı konusunda önemli bir yer tutmaktadır. Bu alanda birçok araştırmacı çocukların zihinsel süreçlerini ve dilsel gelişimlerini inceleyerek mental fiillerin dil edinimindeki rolünü ele almıştır. Çocuklar, dil edinimi sürecinin başında somut kavramları ifade etme eğilimindedir. Zamanla bilişsel

gelişimlerinin ilerlemesiyle soyut kavramları ifade etme yetkinliği kazanırlar. Bu soyut kavramlar arasında “düşünmek, anlamak, hatırlamak, inanmak” gibi mental fiiller öne çıkmaktadır. Marilyn Shatz vd.nin araştırmaları çocukların dil gelişimiyle ilgili önemli bulgular ortaya koymuştur. Shatz, çocukların mental fiilleri ne zaman ve nasıl kullandıkları üzerinde durarak dilsel gelişim ile bilişsel gelişim arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çocuklar başlangıçta çevresel gözlemler ve somut deneyimler üzerinden dil edinirken ilerleyen yaşlarda daha soyut süreçleri ifade etmek için mental fiilleri kullanmaya başlarlar (Shatz vd., 1983, s. 301-324).

Mental fiiller üzerine, hem yerli hem de yabancı araştırmacılar tarafından kapsamlı araştırmalar yapılmış, bu fiillerin dilbilimsel ve anlamsal boyutları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Halliday (1990, s.131), mental fiilleri algılama (perception), etki (effection) ve idrak (cognition) işlevleri temelinde sınıflandırmış; bu süreçlerin görme (seeing), hissetme (feeling) ve düşünme (thinking) aşamalarından geçtiğini vurgulamıştır. Croft (1993, s. 55), mental fiilleri psikolojik durum fiilleri olarak ele almış; algılama, idrak ve duygu fiilleri şeklinde üç gruba ayırmıştır. Lock (2005, s. 105) ise mental fiillerin anlam yapılarını inceleyerek onları dört başlık altında sınıflandırmıştır: algı, etkilenme, biliş ve irade/istem. Bu sınıflandırma, fiillerin anlam yapılarındaki çeşitliliği ortaya koyar. Bu çalışmalar, mental fiillerin farklı yönlerini detaylı şekilde ele alarak alan yazınına önemli katkılar sağlamıştır.

Türkiye’deki mental fiil araştırmaları ise oldukça yenidir. Bu alandaki ilk çalışmalardan biri Melek Erdem’e aittir. Erdem (2004), Türkmen Türkçesinde mental fiillerin istem’e göre anlam değişmelerini incelediği çalışmasında bu fiilleri; algılama (perception), etki (affection) ve idrak (cognition) olmak üzere üç grupta sınıflandırmıştır. Yaylagül (2005), runik harfli metinlerdeki mental fiilleri, kavramsal boyutta ele almış ancak mental fiiller ile ilgili net bir tanımlama yapmamıştır. Bununla birlikte mental fiilleri duyu fiilleri, duygu fiilleri, anı ve uslamlama fiilleri, açıklama fiilleri olarak sınıflandırmıştır. Yaylagül’ün (2010) diğer çalışmasında ise Türkiye Türkçesindeki duygu fiilleri anlamsal açıdan ele alınmıştır. Farklı bir bakış açısıyla, uyarın temelli bir tasnif ortaya koyan Sarı, mental fiilleri uyarana bağlı mental fiiller, uyarandan bağımsız mental fiiller ve uyarın değişkenli mental fiiller olmak üzere üç ana gruba ayırmıştır (Sarı, 2019, s. 134-135). Seçkin (2019), Eski Türkçede Mental Fiiller başlıklı doktora çalışmasında fiillerin zihinsel olup olmadığını uzamsal özellikleri üzerinden değerlendirmiştir. Descartes’in “...her ruhun öz niteliği düşünce, cismin öz niteliği ise uzamdır.” görüşünden hareketle uzamsal olmayan fiillerin zihinsel olamayacağı sonucuna ulaşmıştır (Seçkin, 2019, s. 15).

Tarihî metinlerdeki mental fiiller dilbilim alanında çalışan araştırmacıların dikkatini çekmiş, geçmişini daha iyi anlamak ve derinlemesine anlamlandırabilmek için inceledikleri alanlardan biri olmuştur. Sandalyeci (2016, 2025), Dolati Darabadi (2018), Yıldız (2018, 2020), Acar (2019), Çelik (2019), Sarı (2019), Yegin (2019), Güngör (2021), Ekşioğlu ve Karadağ (2021), Beyitoğlu (2021), Erarslan ve Güner (2021), Çelik (2022), Argunşah ve Boz (2022), Gökmenoğlu (2022), Ataman (2023) ve Aşçı (2024) gibi araştırmacılar tarihî metinlerdeki mental fiillerin işlevlerini farklı açılardan incelemiştir. İncelenen bazı

eserlerde duygu fiilleri oldukça geniş bir kullanım alanına sahipken bazılarında ise idrak fiilleri öne çıkmıştır. Bu durum metinlerdeki mental fiillerin insanın duygusal, algısal ve bilişsel süreçlerini anlamada önemli bir araç olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın temel amacı Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nin en önemli eserlerinden biri olan Süheyl ü Nev-bahâr'da geçen mental fiilleri belirlemek ve tasnif etmektir.

1. Süheyl ü Nev-bahâr

Mes'ûd bin Ahmed'in (Hoca Mes'ûd) rağbet gören eserleri arasında sayılan Süheyl ü Nev-bahâr, 27 Cemaziyelevvel 751 (1350) tarihinde, ilk 1000 beyiti yazarın yeğeni olan İzzeddin Ahmed tarafından devamı ise Hoca Mes'ûd tarafından Farsçadan Türkçeye tercüme edilmiştir. Eser, 5703 beyitten oluşan hacimli bir mesnevidir (Ciğa, 2013, s. 2). Türk edebiyatında beşerî aşk konusunda yazılmış ilk mesnevidir. Bu sebeple, Türk edebiyatında beşerî aşk mesnevilerinin yazılması Süheyl ü Nev-bahâr'la başlamıştır, denilebilir. Türkçenin aruza uygulanmasının yarattığı az sayıdaki fonetik bozukluklar dışında, genellikle ilk örneklerde görülen acemilik ve illiklik Süheyl ü Nev-bahâr'da görülmez. Bu özelliğinden dolayı XIV. yüzyıl mesnevileri arasında Süheyl ü Nev-bahâr'ın ayrı bir yeri ve önemi vardır (Dilçin, 1991, s. 182).

Hoca Mes'ûd tarafından yazılan Süheyl ü Nev-bahâr, bir aşk hikayesi üzerine kuruludur. Eser, adını baş kahramanlarından olan Süheyl ve Nev-bahâr'dan alır ve onların imkânsız gibi görünen aşk hikâyesini konu edinir. Mesnevinin temelinde, iki âşık arasındaki duygusal bağ ve bu bağın etrafında şekillenen serüvenler yer alır.

Süheyl ü Nev-bahâr'ın bilinen iki manzum ve üç mensur nüshası bulunmaktadır. Eserin en önemli manzum nüshası, Berlin Devlet Kitaplığında yer alan ve Alman şarkiyatçı Johannes Heinrich Mordtmann tarafından tespit edilen Mordtmann nüshasıdır. Mordtmann, 1925 yılında bu nüshayı 13 sayfalık bir ön söz ile tıpkıbasım olarak yayımlamıştır. Toplam 5568 beyitten oluşan bu nüsha, 184 varaktan meydana gelmektedir. Bir diğer önemli manzum nüsha ise Dehri Dilçin nüshasıdır. Günümüzde çokça tercih edilen nüsha, Cem Dilçin'in özel kütüphanesinde bulunmaktadır. Eserin mensur nüshaları ise şu şekilde sıralanmaktadır: İstanbul nüshası, Seyfettin Özege nüshası, Süleymaniye nüshası.

Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini oldukça iyi yansıtan Süheyl ü Nev-bahâr, yoğun duygusal anlatımı; söz varlığındaki algi, idrak ve duygu fiillerinin yoğunluğu sebebiyle mental fiil çalışmaları için çok değerli dilsel veriler sunmaktadır. Eserdeki mental fiiller, dilsel bir öge olmanın ötesinde metnin semantik ve duygusal yapısına da katkı sunmaktadır. Mental fiillerin bir alt türü olan duygu fiilleri, Süheyl ü Nev-bahâr'da en yaygın kullanılan fiil türü olarak dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni eserde aşk, ayrılık, özlem ve hüznün gibi temaların sıkça işlenmesi ve bu temaların gerekli kıldığı hislerin karakterlerin duygu dünyasıyla yakından ilişkilendirilmesidir. Ayrıca Süheyl ü Nev-bahâr'da mental fiillerin yaygınlığı, metnin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

2. Yöntem

Bu çalışma, Süheyl ü Nev-bahâr'da yer alan mental fiilleri analiz etmek amacıyla oluşturulmuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve metindeki mental fiiller detaylı bir şekilde incelenmiştir. Eserde, karakterlerin algısal, bilişsel ve duygusal durumlarını yansıtmak için kullanılan mental fiiller, kapsamlı bir inceleme sonucunda algı, idrak ve duygu fiilleri olarak sınıflandırılmıştır. Bu fiiller, hem sözlük hem de metin bağlamındaki anlamları dikkate alınarak gruplandırılmıştır. Çalışmada belirlenen mental fiiller; algı fiilleri (görme, işitme, tat alma, koku alma ve dokunma), idrak fiilleri ve duygu fiilleri (olumlu, olumsuz) olarak alfabetik şekilde sıralanmış ve tanımlanmıştır.

Bu çalışmada mental fiillerin biçimsel bir unsur olarak incelenmesi yerine zihinsel düzeyde ele alınması tercih edilmiştir. Bu tercihin sebebi, mental fiillerin zihinsel bir devinimi ve eserdeki karakterlerin içsel deneyimlerini yansıtmasıdır. Zihinsel süreçler, bireylerin algı, düşünce ve duygularını şekillendiren temel unsurlar olarak ön planda tutulmuştur. Bu yaklaşım, karakterlerin zihninde gerçekleşen süreçleri daha derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu konuda çalışma yapmış olan Kamchybekova (2010), Türkdil (2013), Güngör (2021) ve Okay (2022) gibi araştırmacılar zihinsel süreçleri doğrudan yansıtmayan daha çok fiziksel veya somut olarak değerlendirilebilecek fiilleri de analizlerine dâhil etmişlerdir. Bu çalışmaların aksine biz çalışmamızda yalnızca zihinsel süreçlerle doğrudan ilişkili fiilleri ele almayı tercih ettik.

3. Bulgular

Çalışma neticesinde Süheyl ü Nev-bahâr'da toplam 276 mental fiil tespit edilmiştir. Tespit edilen fiiller şu şekilde sınıflandırılmıştır: algı fiilleri (54), idrak fiilleri (88) ve duygu fiilleri (134).

Bulgular, eserdeki karakterlerin iç dünyalarını, duygusal derinliklerini ve bilişsel süreçlerini anlamada önemli bir veri oluşturmaktadır. Algı fiilleri, karakterlerin çevreleriyle kurdukları ilişkileri ve dış dünyayı nasıl deneyimlediklerini ortaya koyarken idrak fiilleri karakterlerin olayları kavrama ve anlamlandırma süreçlerini yansıtarak eserin bilişsel derinliğine katkıda bulunmuştur. Duygu fiillerinin yoğun kullanımı ise karakterlerin yaşadığı duygusal çelişkileri ve iç çatışmaları derinlemesine analiz etmeye olanak tanımaktadır.

Elde edilen veriler Süheyl ü Nev-bahâr'ın, insan deneyimlerinin karmaşıklığını ve bireylerin içsel yolculuklarının anlatıya nasıl yansıdığını ortaya koymaktadır. Eserdeki mental fiillerin çeşitliliği ve yoğunluğu, hem karakter gelişimini hem de anlatı kurgusunu zenginleştirerek okuyucunun metni daha katmanlı bir biçimde yorumlamasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, çalışma mental fiillerin tarihî metinlerdeki işlevselliğini ortaya koyarak edebi eserlerde zihinsel süreçlerin nasıl yansıtıldığına dair yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Ayrıca, anlatıbilim ve dilbilim çalışmalarına katkı sağlayarak klasik metinlerdeki karakter inşasının bilişsel ve duygusal boyutlarını daha ayrıntılı şekilde ele almak için bir zemin oluşturmaktadır.

3.1. Süheyl ü Nev-bahâr'da Mental Fiiller

3.1.1. Algı Fiilleri

Algı, bireyin beş duyu organı aracılığıyla çevresindeki uyarınları algılayıp anlamlandırmasını sağlayan bir bilişsel süreçtir. Çevreden gelen ses, ışık, koku, tat ve dokunma gibi uyarınlardan duyu organları tarafından toplanarak beyne iletilir. Beyin, bu verileri işleyerek çevredeki nesne, olay ve durumları tanımlar. Algılama süreci bireyin önceki deneyimlerinden de etkilenir, bu da her bireyin çevresini farklı şekillerde anlamlandırmasına neden olur. Görme, işitme, koklama, tatma ve dokunma organları aracılığıyla dış dünyadan elde edilen uyarınlardan algılanmasına ilişkin fiiller, algı (duyu) fiilleri olarak adlandırılmaktadır. Bu fiiller, zihinsel süreçlerin ilk basamağını oluşturur.

Duyu türleri, temel ve birleşik (kompleks) olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Temel duyular, doğrudan duyu organları tarafından algılanan ve beyne iletilen çevresel uyarınlara dayalı duyulardır. Bunlar; görme, işitme, koku alma, tat alma ve dokunmadır. Birleşik duyular ise birden fazla temel duyunun birlikte çalışmasıyla ortaya çıkan algı süreçleridir (Koptagel İlal, 1991, s. 23). Denge ve hareket gibi duyular birkaç temel duyunun birlikteliğiyle ortaya çıkar. Duyular üzerine yapılan çalışmalarda farklı sınıflandırma yöntemlerinin benimsendiği görülmektedir. Tanalp (1975), temel beş duyuya ek olarak denge, derinlik ve iç âlem duyularını da temel duyular kapsamında ele almaktadır. Cüceloğlu ise (2019) duyuları günlük yaşamda kullanım sıklığına bağlı olarak birincil (görme, işitme) ve ikincil duyular şeklinde sınıflandırmaktadır. Bu tür sınıflandırmalarda duyuların hem fizyolojik hem de bilişsel boyutları kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır.

Algı fiillerine yönelik çalışmalarda, farklı terimlerin kullanıldığı ve çeşitli sınıflandırmaların yapıldığı görülmektedir. Şaş (2023, s. 290-307), mental fiiller üzerine yaptığı bibliyografya çalışmasında, bu fiillerin farklı terimlerle ifade edilebildiğine dikkat çekmiştir. Erdem (2004), Şahin (2012), Seçkin (2020) ve Aksoy (2022) gibi araştırmacılar “algı fiili” terimini kullanırken; Yaylagül (2005), Kalkan (2016) ve Boz (2022) gibi araştırmacılar ise “duyu fiili” kavramını tercih etmiştir.

Çalışmalarda algı fiilleri genellikle beş ana başlık altında (görme, işitme, koku alma, tat alma, dokunma) incelenmektedir. Viberg (1983), algı fiillerini “perception verbs” terimiyle ele almış ve 53 farklı dil üzerinde yaptığı incelemelerde görme “sight”, işitme “hearing”, dokunma “touch”, tatma “taste”, koku alma “smell” fiillerini beş temel grupta sınıflandırmıştır. Sweetser (1990) ise, İngilizce ve Hint-Avrupa dillerinde algı fiillerini “sense-perception verbs” terimiyle ifade etmiş ve bu fiilleri görme, işitme ve diğer duyular (koku alma, tatma ve dokunma) şeklinde değerlendirmiştir. Kamchybekova (2010), Hirik (2018), Yıldız (2018) ve Özkan Kurt (2020) gibi araştırmacılar bu alandaki çok boyutlu çalışmalarla Türk diline önemli katkıda bulunmuştur.

Süheyl ü Nev-bahâr'da algı fiillerinin kullanımı, metnin psikolojik ve bilişsel yönlerini derinlemesine anlamak için önemlidir. Algı fiilleri, karakterlerin; çevrelerini, olayları ve diğer bireyleri nasıl deneyimlediğini ve anladığını ifade eden dilsel yapılarıdır. Bu fiiller karakterlerin dış dünyayı nasıl algıladığını ve bu algıların onların iç dünyasında ne gibi

yankılar uyandırdığını açığa çıkarır. Özellikle aşk, özlem ve ayrılık temalarının işlendiği Süheyl ü Nev-bahâr'da algı fiilleri, karakterlerin yaşadığı olayların yorumlarını yansıtırken aynı zamanda onların duygusal tepkilerinin nasıl şekillendirildiğini de göstermiştir.

Eserdeki algı fiillerinin sıklığı, karakterlerin sadece somut dünyayla değil, soyut ve içsel gerçekliklerle pek çok bağlantı kurduğuna işaret eder. Bu bağlamda algı fiilleri anlatının sembolik yapısını güçlendiren bir unsur olarak değerlendirilebilir. Algı fiillerinin yoğun kullanımı, eserin estetik dokusunu zenginleştirirken karakterlerin içsel çatışmalarını ve ruhsal durumlarını anlamamızı sağlar. Bu sebeple Süheyl ü Nev-bahâr'daki algı fiilleri, dilsel bir araç olmanın dışında eserin anlam dünyasını genişleten bir anlatı unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.1.1. Görme İfade Eden Fiiller

ara- “yoklamak, kontrol etmek, gözden geçirmek”, **bah-/ bak-** “seyretmek, bakmak, görmek”, **bahadur-** “bakadurmak, bakakalmak”, **bakın-** “bakınmak, gözetlemek, etrafa bakınmak”, **gör-** “görmek”, **görin-/görün-** “görünme, görülmek”, **göster-** “göstermek”, **göze-** “gözetlemek”, **gözet-** “gözetmek gözlemek”, **gözük-/gözük-** “görünmek”, **gözle-** “seyretmek, izlemek”, **teferrüc id-** “seyretmek”, **temaşa it-** “hoşlanarak bakmak”.

3.1.1.2. İşitme İfade Eden Fiiller

dinle- “dinlemek”, **dinü din-** “söze konuşmaya kulak vermek, dinlemek”, **dın-** “ses duymak”, (sözünü) **du-** “(sözünü) dinlememek”, **esle-** “dinlemek, kulak vermek”, **girme-** “dinlememek”, **işid-** “işitmek”, **işitdür-** “işittirmek, duyurmak”, **kulah ko-** “kulak vermek, kulak asmak, dinlemek”, **kulag ur-** “kulak vermek”, **sem' it-** “işitmek, duymak”, **sözün işit-** “sözüne kulak vermek”, **tuy-** “duymak”.

3.1.1.3. Tatma İfade Eden Fiiller

ac- “acıkmak, aç olmak”, **acık-** “acıkmak”, **azıhlan-** “yemek”, **dil damah kurı-** “dili damağı kurumak, susamak”, **sin-** “hazmetmek, sindirmek”, **susa-** “susamak”, **tat-/tad (t)-** “tatmak”, **tatma-** “tatmamak”, **toyın-** “doyurulmak”.

3.1.1.4. Koklama İfade Eden Fiiller

koh- “kokmak”, **kohıt-** “koklatmak”, **tüz-** “kokmak”, **yiyle-** “koklamak”.

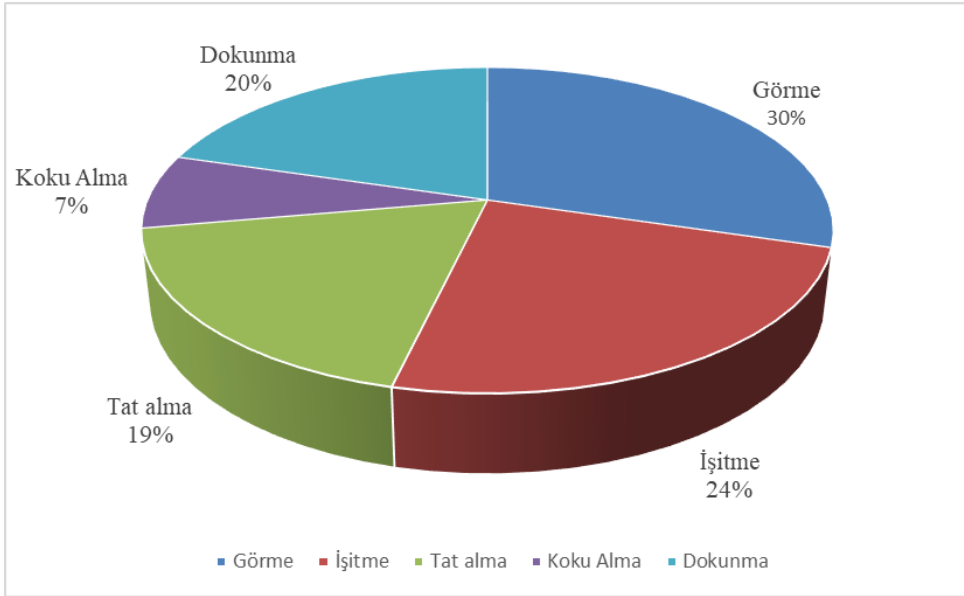
3.1.1.5. Dokunma İfade Eden Fiiller

bas- “basmak, değmek”, **deg-** “dokunmak, isabet etmek”, **degür-** “dokundurmak”, **dohın-** “dokunmak, isabet etmek”, **dokın-** “dokunmak, isabet etmek”, **gölgelen-** “serinlemek”, **ilin-** “dokunmak”, **tohun-** “dokunmak, değmek”, **tokın-** “dokunmak”, **sancıl-** “sancılanmak, bir şey batır gibi ağrımak”, **sanç-** “bir şey batır gibi ağrı hissetmek”.

Süheyl ü Nev-bahâr üzerine yapılan inceleme sonucunda toplam 54 algı fiili tespit edilmiştir. Bu fiiller arasında görme fiilleri en yoğun kullanıma sahipken koku alma fiilleri

en az kullanılan grup olarak dikkat çekmektedir. Algı fiillerinin bu şekilde dağılmış olması, eserin tematik yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Görme fiillerinin yoğunluğu, eserin görsel betimlemeler ve gözlemlerle zenginleştirilmiş anlatı yapısına dikkat çekmektedir. Özellikle karakterlerin çevrelerini, olayları ve duygusal durumlarını gözlemleri üzerinden aktarması görme duyusunun eserde merkezi bir rol oynamasını sağlamıştır.

Diğer taraftan koku alma fiillerinin azlığı, bu duyusunun hem bireysel hem de edebî anlatımlar açısından daha sınırlı bir kullanım alanına sahip olmasıyla açıklanabilir. Koku duyusu edebî metinlerde genellikle soyut ve içsel deneyimlerle bağlantılı olarak kullanıldığından tat alma ve görme gibi daha somut ve doğrudan algılarla karşılaştırıldığında daha az temsil edilebilmektedir. Ayrıca koku alma duyusunun dilsel ifadeleri sınırlı olduğu için yazarların bu fiili kullanma eğilimleri daha düşüktür. Bu durum Süheyl ü Nev-bahâr'ın içerik yapısında, görme fiillerinin öne çıkmasına ve koku alma fiillerinin daha arka planda kalmasına yol açmıştır.

Şekil 1: Süheyl ü Nev-bahâr'da Algı Fiillerinin Yüzdelerle Dağılımı

3.1.2. İdrak Fiilleri

İdrak, bireyin çevresindeki nesne, olay ve durumları zihinsel olarak algılama ve kavrama sürecini ifade eden soyut bir kavramdır. Arapça kökenli olan bu terim genellikle soyut düşünme ve bilişsel farkındalığı tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. İdrak süreci, sadece duygusal verilerin algılanmasıyla sınırlı olmayıp bu verilerin zihinsel olarak işlenmesini ve anlamlandırılmasını da içerir.

Zihinsel sürecin önemli aşamalarından biri olan biliş durumu alanyazında idrak fiilleri olarak karşılık görmektedir. İdrak fiilleri, bireyin çevresindeki olayları, nesnelere, durumları ve duyguları zihinsel olarak kavrama, anlama ve bunları bilinç düzeyinde

yorumlama süreçlerini ifade eden anlamsal bir kategoridir. İdrak fiilleriyle ilgili literatürde farklı adlandırmaların kullanıldığı görülmektedir. Bazı araştırmacılar idrak fiili yerine “bilîş fiilleri” Yıldız (2016), Aksoy (2021) kavramını tercih etmiştir. Türk dilinde idrak fiilleri hakkında Seçkin (2018), Soydan (2020), Karadağ Toprak (2021), Aksoy (2022) ve Fakirullahoğlu (2023) gibi araştırmacılar önemli çalışmalar yapmıştır.

Süheyl ü Nev-bahâr'da idrak fiilleri, karakterlerin olayları, ilişkileri ve duygusal durumları nasıl kavradığını, anladığını ve yorumladığını ifade eder. İdrak fiilleri, eserin karakterlerini sadece duygusal değil aynı zamanda zihinsel ve bilişsel dünyalarını da ortaya koyar. Bu fiiller aracılığıyla karakterler yaşadıkları olayları bilinç düzeyinde anlamlandırarak olayların derin anlamlarını keşfederler.

alda- “aldatmak, kandırmak”, **an-** “anmak, hatırlamak”, **anıl-** “anılmak, söylenmek, zikredilmek, hatırlanmak”, **anla-** “anlamak”, **anlan-** “anlaşımak”, **anma-** “anmamak, zikretmemek”, **âşikâre kıl-** “açıklamak”, **azdur-** “şaşırtmak, yanıltmak”, **‘azm eyle-** “azmetmek, gayret etmek”, **barış-** “barışmak, anlaşmak”, **başar-** “başarmak, üstesinden gelmek, elde etmek, muvaffak olmak”, **bayla-** “değerlendirmek”, açıklamak”, **benzet-** “benzetmek, sanmak”, **bil- (1)** “bilmek, haberdar olmak”, **bil- (2)** “tanımak, idrak etmek, anlamak, düşünmek”, **bilime-** “bilememek, bilmemek”, **bilin-** “bilinmek, ifşa olmak, anlaşımak”, **bili tagıl-** “bilinci dağılmak”, **bişür-** “sözünü ölçüp biçmek”, **cezm eyle-** “kesin karar vermek”, **cüst (eyle-)** “araştırmak, aramak”, **çayla-** “düşünmek”, **debert (d)-** “araştırmak, kurcalamak”, **dile-** “dilemek, istemek” **du’â eyle-** “dua etmek”, **dükenle-** “aramak, araştırmak”, **düş gör-** “rüya görmek”, **fark it-** “anlamak, fark etmek”, **fâş (it-)** “meydana çıkmak, anlaşımak”, **fehmi it-** “kavramak”, **ferâgat et-** “feragat etmek, vazgeçmek”, **ferâmüş it-** “unutmak, hatırdan çıkmak”, **fikre bat-** “düşünceye dalmak, dalıp gitmek”, **fikre düş-** “düşünceye dalmak”, **fikr (it-)** “düşünmek”, **gözet-** “dikkate almak, göz önünde bulundurmak”, **gümân ol-** “zannetmek, tahmin etmek, şüphe etmek”, **hayâl gör-** “hayal görmek”, **icâzet vir-** “izin vermek”, **inan-** “inanmak”, **inandur-** “inandırmak”, **inanma-** “inanmamak”, **iste-** “aramak, araştırmak”, **ittifâk eyle-** “anlaşmak, anlaşmaya varmak”, **kabül it-** “kabul etmek”, **kavza-** “kavramak”, **karâr it-** “karar vermek, kararlaştırmak”, **karâr tut- (dut-)** “kararlaştırmak, kararında durmak”, **kıyas eyle-** “karşılaştırmak, mukayese etmek”, **murâdına irgür-** “arzusuna ulaştırmak”, **ohşa-** “benzetmek”, **oku-** “öğrenmek”, **oku-** “okumak”, **öğinde dir-** “zihminden geçirmek”, **ögi düş-** “hatırlamak”, **öğlen-** “aklını başına toplamak, kendine gelmek”, **öğren-** “öğrenmek”, **öğret-** “öğretmek, alıştırmak”, **sag-** “saymak”, **sagışla-** “düşünmek”, **san-** “sanmak, düşünmek, tasavvur etmek”, **say-** “saymak”, **seç-** “ayırt etmek”, **seçil-** “seçilmek, ayırt edilmek”, **sına-** “sınamak, denemek”, **sınan-** “tecrübe etmek”, **siz-** “sezmek, hissetmek”, **şükür kıl-** “Allah’a hamd etmek, Allah’a şükür etmek, teşekkür etmek”, **tahkîk (eyle-)** “doğru olup olmadığını araştırmak, tahkik etmek”, **tedbîr it-** “düşünmek”, **te’emmül kıl-** “iyice etraflıca düşünmek”, **tefahhus kıl-** “bir meselenin iç yüzünü dikkatlice araştırmak”, **terâzûla-** “düşünmek”, **terk ura-** “vazgeçmek”, **unıt-** “unutmak”, **unıtdur-** “unutturmak”, **unıtıl-** “unutulmak, hatırlanmamak”, **unıtma-** “unutmamak”, **unut-** “unutmak”, **us-** “kıyas etmek, karşılaştırmak, benzetmek, mukayese etmek”, **uslan-** “akıllanmak, aklını başına toplamak”, **uy-** “aklını unutacak derecede kapılmak,

düşünmek”, **yâd (eyle-)** “yad etmek, hatırlamak”, **yâd tut-** “aklında tutmak, hatrında tutmak”, **yarat-** “var olmayan bir şeyi zihninde tasarlamak, yaratmak”, **yanıl-** “yanılmak”, **yanılma-** “yanılmamak, şaşırılmamak”, **yor-** “yorumlamak, tabir etmek”.

Süheyl ü Nev-bahâr’da toplam 88 idrak fiili tespit edilmiştir. Bu fiillerin yoğunluğu eserin edebî yapısı ve zihinsel süreçlerin betimlenmesi açısından önemli ipuçları vermektedir. İdrak fiilleri, bireyin dış dünyayı anlamlandırma ameliyesini ifade eden zihinsel ve bilişsel süreçleri kapsayan eylemleri içerir.

Eserde idrak fiilleri, özellikle aşk ve kader temaları etrafında belirginleşir. Süheyl ile Nev-bahâr yaşadıkları aşkı ve bu aşkın getirdiği zorlukları sadece hissetmekle kalmaz, aynı zamanda bu deneyimleri zihinsel olarak çözümleyerek derin bir kavrayışa ulaşırlar. İdrak fiillerinin kullanımı, eserin edebî derinliğini arttırarak okuyucunun, karakterlerin iç dünyalarını kavramasına imkân sağlar. Bu nedenle Süheyl ü Nev-bahâr’da idrak fiilleri, karakterlerin ruhsal ve zihinsel yolculuklarını en etkili biçimde yansıtan dilsel unsurlar olarak değerlendirilebilir.

3.1.3. Duygu Fiilleri

Duygular, bireyin içsel deneyimlerinin ve çevresel uyarıcılara verilen tepkilerin karmaşık bir bileşimidir. Psikolojik ve fizyolojik bileşenlerden oluşan duygular, genellikle bireyin çevredeki olay veya durumlara verdiği tepki olarak ortaya çıkar. Ayrıca duygular, ferdi ilişkilerde ve sosyal etkileşimlerde önemli bir rol oynar, çünkü insanların birbirlerini anlamalarına ve empati kurmalarına yardımcı olur.

Duygu fiilleri bireyin ruh durumlarını ifade eden ve bu durumları betimleyen fiiller olarak tanımlanabilir. Duygular, insanların düşünce, davranış ve sosyal ilişkilerini şekillendiren önemli unsurlardandır. Bu bağlamda duygu fiilleri, dilin zenginliğini arttıran ve bireylerin duygu deneyimlerini ifade etmesine olanak tanıyan önemli bir dilsel unsur olarak öne çıkmaktadır.

Literatürde duygu fiilleriyle ilgili çeşitli adlandırma ve sınıflandırmalar bulunmaktadır. Yurt dışındaki çalışmalarda bu fiiller için genellikle “emotion verbs” (duygu fiilleri) ve “psych verbs” (psikolojik fiiller) gibi terimler kullanılırken Türkiye’deki çalışmalarda duygu eylemleri ve psikolojik durum fiilleri gibi ifadeler tercih edilmektedir. Türkçenin farklı dönemleri ve lehçeleriyle ilgili çalışmalarda duygu fiilleri üzerine birçok sınıflandırma yapılmıştır. Bu bağlamda, Türk dilinde duygu fiilleri konusunda İbe Akcan (2004), Fakirullahoğlu (2022), Aksoy (2022), ve Şaş (2023) gibi araştırmacıların katkıları bulunmaktadır.

Süheyl ü Nev-bahâr’da tespit edilen duygu fiilleri, taşıdıkları duygu değerlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada fiillerin anlam özellikleri, sözlük tanımları ve bağlam içindeki kullanım biçimleri dikkate alınmıştır. Olumlu duygu fiilleri, bireyde hoşnutluk, mutluluk, sevgi, huzur ve güven gibi duyguları uyandıran fiillerden oluşurken (sevinmek, mutlu olmak vb.) olumsuz duygu fiilleri üzüntü, korku, kaygı ve öfke gibi olumsuz duygularla ilişkilendirilen fiilleri kapsamaktadır (korkmak, üzülmek vb.). Ayrıca

bağlama göre farklı duygu durumlarını ifade edebilen fiiller de (şaşırmak gibi) hem olumlu hem de olumsuz kategorisinde değerlendirilmiştir.

3.1.3.1. Olumlu Duygu Fiilleri

afv eyle- “affetmek, bağışlamak”, **(gönül) aldur-** “gönül almak, gönül kaptırmak”, **apıla-** “gönlünü hoş etmek”, **avın-** “avunmak, teselli bulmak, rahatlamak”, **begen-** “beğenmek, hoşla gitmek”, **cüş kıl-** “çoşmak”, **düp eyle-** “sevinçten yüreği atmak, heyecanlanmak”, **esirge-** “korumak, acımak, merhamet etmek”, **gönül aldur-** “gönlünü kaptırmak”, **gönül bağla-** “âşık olmak, gönlünü kaptırmak”, **gönül egle-** “gönül eğlendirmek, gönül avutmak”, **gönlünü vir-** “âşık olmak”, **gönül yap-** “gönlünü kazanmak, gönül almak”, **güven-** “güvenmek”, **güvenç bul-** “sevinç duymak”, **hayrân kal** “hayran kalmak, beğenmek”, **heves it-** “heveslendirmek, heves etmek”, **hoş ol- (1)-** “memnun olmak, mutlu olmak”, **hoş ol- (2)-** “ilgi duymak, hoşlanmak”, **hurûş kıl-** “çoşmak, coşkulu olmak”, **kanı kayna-** “çok sevinmek”, **kaygu git-** “kaygılanmamak, üzülmemek”, **kıvan-** “sevinmek”, **merhamet kıl-** “merhamet etmek, acımak, şefkat göstermek”, **mes'ûd ol-** “mesut olmak, mutlu olmak”, **meyl it-** “gönül vermek”, **müşerref tut-** “şereflendirmek, şeref duymak”, **müşâtâk (bol)-** “arzu duymak, istekli olmak, özlem duymak”, **ög-** “övmek”, **ögle-** “özlemek”, **rahm kıl-** “merhamet etmek”, **sabûr (bol)-** “sabırlı olmak”, **safâ bul-** “mutlu olmak, huzur bulmak, gönül şenliğine sahip olmak”, **senâ kıl-** “övmek, övgüyle bahsetmek”, **sev-** “sevmek, muhabbet duymak”, **sevin-** “sevinmek”, **sevindür-** “sevindirmek”, **seviş-** “karşılıklı sevinmek”, **sitayişle-** “övmek, takdir etmek”, **şâd ol-** “sevinmek, mutlu olmak”, **şâd tut-** “sevinmek”, **şâdılık kıl-** “sevinmek, mutlu olmak”, **şâzılık it-** “neşelenmek, mutlu olmak”, **tayan-** “güvenmek”, **terahhum kıl-** “merhamet etmek, acımak”, **umadur-** “ümitle beklemek, ummak”, **ümîz vir-** “ümit vermek”, **zevk bul-** “hoşnut olmak”, **zevk eyle-** “neşelenmek”, **zevk it-** “eğlenmek”

3.1.3.2. Olumsuz Duygu Fiilleri

acı- “acıtmak, incitmek”, **ah eyle-** “üzülmek, ilenmek”, **ar-** “yorulmak, yorgun düşmek”, **'ar ol-** “utanmak”, **'asi ol-** “isyankâr olmak”, **avare ol-** “perişan olmak”, **ayah dire-** “ayak diremek, inat etmek”, **ayın-** “korkmak, çekinmek”, **az-** “azmak, sapkınlığa düşmek”, **bagrunı togra-** “ciğerini parçalamak, çok üzülmek”, **belâ tart-** “sıkıntı çekmek” **biz-** “usanmak, bezmek, bıkmak”, **bizârlılığ ol-** “usanmak, bıkmak”, **bögür-** “acıyla feryat etmek”, **bus-** “kızmak, öfkelenmek” **cânından usan-** “bıkmak, canından usanmak”, **endişe eyle-** “endişelenmek, kaygılanmak”, **eymen-** “çekinmek, korkmak, ürkmek”, **fahr eyle-** “böbürlenmek, övünmek”, **gırîv eyle-** “bağırarak, feryat etmek”, **gönül incit-** “gönlünü kırmak, gönlünü incitmek”, **gönül yık-** “gönül yıkmak, gönlünü kırmak”, **(ışk ile)göyne-** “(aşk ile) yanmak, küle dönmek, acı çekmek”, **göyne-** “tasalanmak”, **göyün-** “içi yanmak”, **gözden kan dökül-** “çok üzülmek”, **gussasını yi-** “acısını çekmek, kaygılanmak”, **harâb eyle-** “perişan etmek” **hacil kıl-** “mahcup etmek, mahcup olmak”, **hâtırın incid-** “gönlünü incitmek”, **hısm eyle-** “öfkelenmek, hiddetlenmek, kızmak”, **incin-** “incinmek”, **incit-** “incitmek, kalbini kırmak”, **kahı-** “kızmak, öfkelenmek”, **kahr (bol)-** “üzülmek”, **kahr eyle-** “helâk etmek”, **kakı-** “öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek”

kan ağla- “kan ağlamak, çok üzölmek”, **karar-** “dertlenmek, kederlenmek”, **karart (d)-** “dertlendirmek”, **(canı) kaya gel-** “canına yetmek, bezmek, bıkmak, endişeye kapılmak”, **kaya getir-** “bezdirmek, usandırmak, tasaya salmak, kaygılandırmak”, **kayguya bat-** “hüzönlönmek”, **kayguya vir-** “sıkıntıya girmek, sıkıntıya sokma” **kayur- (1)** “çekinmek, sıkılmak”, **kayur- (2)** “kaygılanmak, tasalanmak”, **keykirde-** “endişe etmek, sızlanmak”, **kına-** “kınamak, ayıplamak”, **kırıl-** “kırılmak, heder olmak, helâk olmak”, **kız-** “kızmak, öfkelenmek”, **kibr eyle-** “kibirlenmek, böbürlenmek”, **kocın-** “korkmak, çekinmek”, **korh-** “korkmak”, **korkuya düş-** “korkuya kapılmak”, **küs-** “küsmek”, **melâmet ol-** “ayıplanmak”, **ol-** “hüzönlönmek”, **özi göyne-** “içi yanmak”, **peşiman ol-** “pişman olmak, pişmanlık duymak”, **renc eyle-** “sıkıntı, eziyet çekmek”, **ruh(u) kızar-** “utanmak, yüzü kızarmak”, **tagla-** “dağlamak, aşk ateşiyle yanmak, acı çekmek”, **tarıh-** “daralmak, içi sıkılmak, müteessir olmak”, **tebâh it-** “perişan etmek, perişan olmak”, **tekebbürlük** “böbürlenmek, kibirlenmek”, **tudağı kurı-** “çok korkmak, korkudan dudağı kurumak”, **usan- (1)** “usanmak, bıkmak”, **utan-** “utanmak, hicap duymak”, **utandur-** “utandırmak”, **ümizi üz-** “ümidini kırılmak, hayal kırıklığına uğramak”, **ürk-** “ürkmek, korkmak”, **üşen-** “üzölmek, kahrolmak, sıkılmak, rahatsız olmak tedirgin olmak”, **vâlih kal-** “keder ve hüzönlöyle aklı gitmek, şaşırarak, hayrete kalmak”, **yabâna git-** “heder olmak”, **yacan-/yacın-** “çekinmek, sakınmak”, **yas ol-** “yasa büürönmek, yas tutmak”, **yigren-** “iğrenmek”, **yirin-** “kederlenmek, mahzun olmak, üzölmek”, **yüregi tagla(n)-** “yüregi dağlamak, çok üzölmek, kahrolmak”, **yüregi figâr eyle-** “yüregi yaralanmak. acı çekmek”, **yüregü yar-** “yüregi parçalanmak”, **yüz kızart-** “mahcup olmak”, **zehresi yarıl-** “korkudan ödö patlamak, çok korkmak ”.

3.1.3.3. Hem Olumlu Hem de Olumsuz Duygu Fiilleri

‘**aceble-** “şaşırmak”, **alın-** “kaygılanmak, kuşkulanmak”, **ayın bayın ol-** “şaşıp kalmak”, **endik-** “şaşırmak, şaşakalmak”, **enü yanu ol-** “şaşırmak”, **katlan-** “katlanmak, dayanmak, sabretmek”, **şaş-** “şaşırmak, şaşmak”, **tanla-** “hayret etmek, şaşırarak”, **tan dur-** “hayret etmek, şaşırarak” **usan- (2)** “şüphe etmek, kuşkulanmak”.

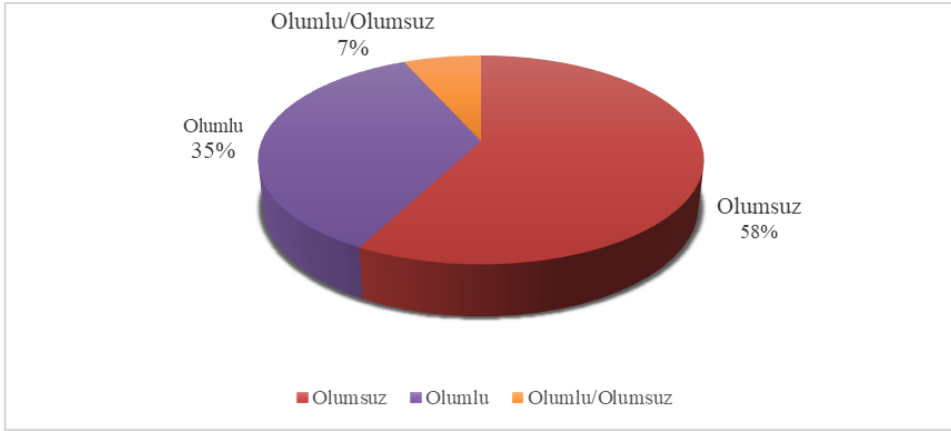
Duygu fiillerindeki ikili kullanım, bazı fiillerin bağlama göre hem olumlu hem de olumsuz anlam taşıyabilmesinden kaynaklanmaktadır. Bir fiil kullanıldığı bağlama göre farklı duygusal yükler edinebilir. Örneğin ‘şaşırmak’ fiili bir bağlama göre olumlu bir duyguyu ifade edebiliyorken başka bir bağlamda olumsuz anlam taşıyabilir.

Süheyl ü Nev-bahâr’da tespit edilen duygu fiilleri, metnin tematik yapısı ve anlam derinliğinin anlaşılması için önemli ipuçları vermektedir. Bu ipuçları, metin karakterlerinin iç dünyalarını ve dış dünyayla nasıl etkileşime girdiklerini ortaya koymaktadır. Örneğin, ‘acı çekme’ veya ‘mutlu olma’ gibi duygu fiilleri, karakterin iç çatışmalarını ve ruhî tatminlerini yansıtarak insan psikolojisine dair bir bakış açısı oluşturur. Ayrıca ‘öfke duyma’ fiilinin metinde belirginleştiğı bölümler, karakterlerin toplumsal normlara karşı duyduğu tepkiyi somutlaştırarak metnin dramatik yapısının ortaya çıkmasına katkıda bulunur. Duygu fiilleri, eserdeki aşk, özlem, acı ve sevinç gibi

duygusal hâlleri okuyucuya etkili bir biçimde aktarır ve karakterlerin daha iyi anlaşılmasını sağlar.

Duyguların ifade edilmesi, kahramanların iç çatışmalarını ve metnin tematik katmanlarını anlamada merkezî bir rol oynamakta böylece Süheyl ile Nevbahâr arasındaki ilişki, sadece sathi bir serüven değil, duygusal bir yolculuk olarak kurgulanmaktadır. Bu bağlamda, eserdeki duygu fiillerinin analizi klasik edebiyatın insan doğası ve ilişkilerini ele alış şekline dair önemli veriler ortaya koyarken çevirinin yapıldığı dönemin estetik anlayışını da etkili bir biçimde yansıtmaktadır.

Süheyl ü Nev-bahâr adlı eser üzerinde yapılan tarama sonucunda 134 duygu fiili tespit edilmiştir. Bu fiiller taşıdıkları duygu değerine göre üç gruba ayrılmıştır. Buna göre fiillerin 50'si olumlu, 74'ü olumsuz ve 10'u ise hem olumlu hem de olumsuz nitelik taşımaktadır. Bu fiiller, Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: Süheyl ü Nev-bahâr'da Duygu Fiillerinin Anlamlarına Göre Yüzdelerle Dağılımı

Sonuç

Dil, insanların birbirlerini anlamasını sağlayan en temel araçtır, o sebeple dil ile düşünce arasındaki güçlü bağ yadsınamaz. Düşünce, dilin anlam boyutunun temelini oluştururken dil de düşüncenin somut bir formu olarak değerlendirilir. Dil, bireylerin iç dünyalarını dışa vurdukları, kendilerini ifade ettikleri ve başkalarıyla iletişim kurdukları bir araçtır.

Özellikle mental fiiller, bireyin algısal, zihinsel ve duygusal dünyasını dil yoluyla anlamlandırmaya imkân tanıyan dilbilimsel inceleme ve bilişsel analiz açısından oldukça önemli anlamsal sınıf olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu fiiller, dilin iletişim aracı olma işlevinin dışında, bireylerin iç deneyimlerini, düşünsel süreçlerini yansıtan çok yönlü bir yapıya işaret etmektedir. Süheyl ü Nev-bahâr'daki mental fiiller, metnin hem edebî hem de dilbilimsel boyutunu derinleştiren unsurlar arasında yer almaktadır. Dilbilimsel açıdan bu derinleşme mental fiillerin metindeki söz dizimsel, anlamsal ve edimsel işlevleriyle ortaya çıkmaktadır. Örneğin, 'görmek, hissetmek' gibi algı fiilleri karakterlerin dünyayı nasıl kavradığını ortaya koyarak metnin bilişsel çerçevesini belirler. Benzer şekilde 'hatırlamak,

düşünmek' gibi idrak fiilleri, anlatının iç monologlarını ve karakterlerin düşünce süreçlerini görünür hâle getirerek metindeki anlatıcı bakış açısını şekillendirir. Üzülmek, mutlu olmak gibi duygu fiilleri ise eserin duygusal yönünü güçlendirerek karakterlerin psikolojik derinliğini artırır. Tüm bu unsurlar, bilişsel süreçlerin nasıl ifade edildiğini göstererek anlatının yapısal ve anlamsal katmanlarını zenginleştirir.

Süheyl ü Nev-bahâr'da bulunan mental fiilleri tespit etmek amacıyla hazırlanan bu çalışmada, mental özellik gösteren 276 fiil tespit edilmiştir. Bu fiillerden 54'ü algı, 88'i idrak ve 134'ü duygu fiili olarak sınıflandırılmıştır.

Beş ana kategori çerçevesinde ele alınan algı fiilleri arasında görme fiillerinin diğer algı türlerine oranla daha yoğun bir şekilde kullanıldığı belirlenmiştir. Görme fiillerinin yoğunluğu eserin olay örgüsünün görsel algılar üzerine kurulu olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, metnin tematik bütünlüğüyle doğrudan ilişkilidir; çünkü eserdeki karakterlerin çevrelerini, duygusal deneyimlerini ve yaşantılarını gözlemler yoluyla aktarmaları görme duyusunun merkezî bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Görme duygusu, insanın çevresini ve ruh dünyasını adlandırmada önemli bir araç olarak kullanıldığı için bu fiillerin sıklığı, metnin estetik ve anlam düzeyine derinlik kazandırmıştır.

İdrak fiilleri, karakterlerin zihinsel süreçlerini ve olaylara verdikleri bilişsel tepkileri yansıtan bir diğer önemli kategori olarak öne çıkmıştır. Süheyl ü Nev-bahâr'da tespit edilen 88 idrak fiili karakterlerin; olayları, duyguları ve çevrelerindeki gelişmeleri algılamaktan öte zihinsel düzeyde kavradıklarını ve yorumladıklarını göstermektedir. Bu fiillerin yoğunluğu eserdeki karakterlerin olaylara düşünsel bir perspektifle yaklaştığını ve bu süreçlerin hem karakter gelişimini hem de eserin olay örgüsünü şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Duygu fiilleri ise çalışma boyunca bağlama göre incelenmiş ve 134 duygu fiilinin 74'ünün olumsuz, 50'sinin olumlu ve 10'unun ise hem olumlu hem olumsuz anlam taşıdığı belirlenmiştir. Olumsuz duygu fiillerinin bu denli yoğunluk göstermesi eserin tematik yapısında ayrılık, hüznün ve çaresizlik gibi unsurların baskın olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, eserin dramatik yapısında sıkça karşılaşılan trajik olaylarla ve karakterlerin aşk temalı hayal kırıklıklarıyla da pekişmiştir. Olumsuz duygu fiillerinin bu baskınlığı metnin genel atmosferini karamsar bir tona büründürmekte ve karakterlerin ruh dünyalarındaki melankolik hâli yansıtmaktadır.

Kaynaklar | References

- Acar, E. (2019). Codex Cumanicus'ta bulunan mental fiillerin günümüz Anadolu ağzlarındaki kullanımları üzerine. *International Journal of Turkish Literature, Culture, Education* 8(3), 1276-1292.
- Argunşah, M. ve Boz, F. (2022). 15. yüzyıl Anadolu Türkçesinde negatif temel duygu fiilleri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 8(17), 208-225.
- Aşçı, M. (2024). Muînü'l Mürid'de yer alan mental fiiller. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 13(4), 1246-1282.
- Atabay, N., Özel, S. ve Kutluk, İ. (1983). *Sözcük türleri*. TDK Yayınları.
- Ataman, H. A. (2023). Yûnus Emre Dîvânı'nda mental fiiller. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* (76), 179-216.
- Bayrav, S. (1998). *Yapısal dilbilimi*. Multilingual Yayınları.
- Beyitoğlu, Y. K. (2021). Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'unda mental fiiller. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(3), 1521-1534.
- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S. ve Finegan, E. (2004). *Grammar of spoken and written english*. Longman.
- Bilgin Aksoy, G. (2022). Azerbaycan Türkçesinde duygu fiillerinin anlam bilimsel yapı görünümleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (29), 72-87. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1164018>
- Bilgin Aksoy, G. (2022). Azerbaycan Türkçesindeki biliş fiilleri için bir sınıflandırma önerisi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi* 8(17), 53-73. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1164018>
- Boz, F. (2022). *15. yüzyıl Anadolu Türkçesinde mental fiiller*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ciğa, Ö. (2013). *Süheyl ü Nev-bahâr (metin- aktarma, art zamanlı anlam değişimleri, dizin)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, N. (2022). Dîvânı Lugâti't-Türk'te geçen temel duygu fiillerinin Derleme Sözlüğü'ndeki durumu üzerine bir değerlendirme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (57), 143-156.
- Cook, W. A. (1979). *Case grammar: Development of the matrix model (1970- 1978)*. Georgetown University Press.
- Croft, W.(1993). Case Marking and the semantics of mental verbs. *Semantics and the Lexicon* (s. 55-72). Kluwer Academic Publisher.
- Cüceloğlu, D. (2019). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi.

- Çelik, T. (2019). Bir geçiş dönemi eseri olan Risale-i Kudsiyye'deki mental fiillerin kipliklerdeki görünümü. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 3 (2), 241-252.
- Deny, J. (2012). *Türk dil bilgisi*. Kabalcı Yayınları.
- Dilçin, C. (1991). *Mes'ûd bin Ahmed, Süheyl ü Nev-bahâr, inceleme- metin- sözlük*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Dolati Darabadi, M. (2018). Nehcü'l Feradis'te mental fiiller. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 3(1), 85-113.
- Ediskun, H. (2003). *Türk dilbilgisi*. Remzi Kitabevi.
- Ekşiöğlü, S., ve Karadağ, F. N. (2021). Kitâbu Evsâfi Mesâcidi'ş-Şerife'deki mental fiiller üzerine bir inceleme. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 2(2), 94-109.
- Erarslan, M. ve Güner, G. (2021). Babürnâme'deki mental fiillerin yapı ve içerik bakımından sınıflandırılması. *Uluslararası Filoloji Bengü*, 1(1), 17-66.
- Erdem, M. (2004). Türkmen Türkçesinde mental fiillerin "istem"e göre anlam değişimleri. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I* (s. 939-949). TDK Yayınları.
- Erdem, M. (2009). *Modern Oğuz Türkçesi söz varlığı - Türkiye, Azerbaycan ve Türkmen standart türleri esasında*. Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (2002). *Türk dilbilgisi*. Bayrak Yayınları.
- Fakirullohoğlu, M. A. İ. (2022). Kazak Türkçesinde duygu fiilleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 11(3), 991-1016.
- Gökmenoğlu, E. (2022). *Kutadgu Bilig'de duygu fiilleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, O. C. (2021). Dede Korkut Hikâyeleri'nde mental fiiller. *Doğumunun 60. yılında Nevzat Özkan armağanı ediyâ yazıkâ* (s. 409-443). Nobel Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1991). *Türk dilinde yapı bakımından fiiller*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Halliday, M. A. K. (1990). *An introduction to functional grammar*. Foreign Language Teaching and Research Press.
- Hirik, E. (2018). *Türkiye Türkçesinde mental fiiller*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- İbe Akcan, P. (2004). Türkçe ruh durumu eylemleri için bir sınıflama önerisi. *Dil ve Edebiyat Dergisi* 1 (1), 35-45.
- Kalkan, N. (2016). Başkurt Türkçesinde mental fiiller. *Actual problems of Turkic studies*. 177-186.
- Kamchybekova, K. (2010). *Kırgız Türkçesinde duygu fiilleri*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karabacak, E. (2002). *Bergamalı Kadri müyessiretül'ulum*. TDK Yayınları.
- Kenny, A. (2003). *Action, emotion and will*. Routledge Press.
- Koptagel İlal, G. (1991). *Tıpsal Psikoloji. Tıpta davranış bilimleri* (3. bs.). Güneş Kitapevi.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri*. TDK Yayınları.
- Levin, B. (1993). *English verb classes and alternations*. The University of Chicago Press.
- Lock, G. (2005) *Functional English grammar: An introduction for second language teachers*. Cambridge University Press.
- Okay, Ş. D. (2022). *Hüseyn Nihal Atsız'ın Ruh Adam romanında mental fiillerin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan Kurt, F. (2020). *Batı Türkçesinde algı fiilleri*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Robins, R. H. (1997). *A short history of linguistics*. Longman Press.
- Sandalyeci, S. (2016). Bir eski Anadolu Türkçesi metni olan Şeyyad Hamza'nın Yusuf u Zeliha mesnevisinde mental fiiller. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 6(12), 157-171.
- Sandalyeci, S. (2025). Çağatay Türkçesindeki mental fiillerde 'çok katmanlılık': Ali Şir Nevâî örneği. *Turcology Research* (82), 12-21.
- Sarı, İ. (2019). Algı fiillerinde çok anlamlılık: gör-örneği. E. Kuyma ve A. Nazlı (Ed.). *Algı'ya dair içinde*, (129-161). Kesit Yayınları.
- Seçkin, K. (2018). Edip Ahmed'in zihin dünyası: idrak fiilleri. X. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu* (s. 1403-1414). ESOGÜ Basımevi.
- Seçkin, K. (2019). *Eski Türkçede mental fiiller*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seçkin, K. (2020). *Eski Türkçe metinlerinden örneklerle mental fiil teorisi*. Palet Yayınları.
- Shatz, M., Wellman, H. M. ve Silber, S. (1983). The acquisition of mental verbs: A systematic investigation of the first reference to mental state. *Cognition* 14, 301-321.
- Sweetser, E. (1990). *From etymology to pragmatics: Metaphorical and cultural aspects of semantic structure*. Cambridge University Press.
- Soydan, S. (2020). Lisânü't-Tayr'da idrak fiilleri. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 64, 1-20
- Şahin, S. (2012). *Türkmen Türkçesinde mental fiiller*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şaş, A. K. (2023). Türkiye Türkçesinde deyimleşmiş birleşik duygu fiilleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 10(3), 602-631.
- Şaş, A. K. (2023). Türkiye'deki mental fiil çalışmaları üzerine bir bibliyografya denemesi. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10(36), 290-307.
- Tanalp, R. (1975). *Duyu fizyolojisi*. Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları.
- Toprak, F. K. (2021). Tuvacada semantik bir kategori olarak idrak fiilleri -eski Türkçe ile karşılaştırmalı olarak-. *Geçmişten Günümüze Türk Dili Öğrenci Çalıştayı Bildiriler* (s. 85-100). Kesit Yayınları.
- Türkdil, Y. (2013). *Anlam bilimi açısından Kazak Türkçesinde duygu fiilleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Van Valin, R. D. (2004). Semantic macroroles in role and reference grammar. Rolf Kailuweit and Martin Hummel (Ed.). *Semantische rollen* içinde (s. 62-82). Gunter Narr Verlag Tübingen.
- Viberg, A. (1983). The verbs of perception: A typological study. Brian Butterworth, Bernard Comrie ve Östen Dahl (Ed.). *Explanations for language universals* içinde (s. 123-162). De Gruyter Mouton.
- Yaylagül, Ö. (2005). Türk runik harfli metinlerde mental fiiller. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 2(1), 17-51.
- Yaylagül, Ö. (2010). Türkiye Türkçesinde duygu fiilleri. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 7(4), 100-111.
- Yegin, A. (2019). Mental fiil kavramı ve Şeyyâd Hamza'nın Yusuf u Zelihâ mesnevisinde mental fiiller. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 4(1), 51-74.
- Yıldız, H. (2016). *Eski Uygurcada mental fiiller*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, H. (2018). Atebetü'l-Hakayık'ta algı fiilleri. *Karadeniz Araştırmaları* XV(60), 163-181.
- Yıldız, H. (2020). Eski Uygurcada mental fiiller arası geçişler üzerine notlar. *Gazi Türkiyat* (26), 105-125.